

Lettre à Ménécée d'Epicure = DL X, 122-135 - éd. Mühl

Auteur(s) : Epicure ; Diogène Laërce

Les folios

En passant la souris sur une vignette, le titre de l'image apparaît.

7 Fichier(s)

Mots clés

[Mühl, Peter von der \(1885-1970\)](#)

Comment citer cette page

Epicure ; Diogène Laërce, Lettre à Ménécée d'Epicure = DL X, 122-135 - éd. Mühl, 1922

Department of Philosophy and Cultural Heritage of University Ca' Foscari of Venice ; EMAN (Thalim, CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle)

Consulté le 13/02/2026 sur la plate-forme EMAN : <https://eman-archives.org/Epicurei/items/show/21>

Copier

Présentation du document

Date 1922

Mentions légales

- Responsabilité éditoriale : Department of Philosophy and Cultural Heritage of University Ca' Foscari of Venice ; EMAN (Thalim, CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle). Licence Creative Commons Attribution – Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Texte : Domaine public

Editeur de la fiche Department of Philosophy and Cultural Heritage of University Ca' Foscari of Venice ; EMAN (Thalim, CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle)

Contributeur(s) Giovacchini, Julie

Langue Grec ancien

Source Voir description détaillée du texte : [CIRIS](#)

Contenus reliés

Collection Ep. Lettre à Ménécée

Ce document est une version de :

[Lettre à Ménécée d'Epicure = DL X, 122-135 - éd. Usener](#)

Description du document

Description Voir description détaillée de l'édition : [CIRIS](#)

Notice créée par [Julie Giovacchini](#) Notice créée le 25/11/2021 Dernière modification le 30/05/2022

EPISTULA TERTIA AD MENOECCEUM.

p. 10 Ἐπίκουρος Μενοικεῖ χαίρειν.

122 Μῆτι νέος τις ὢν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρον ὑπάρ-
 χων κοπιάτω φιλοσοφῶν. οὔτε γὰρ ἄωρος οὔτε τίς ἴσται οὔτε
 πῆρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὀγιαίνειν. ὁ δὲ λέγων ἢ μήπω
 1 τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν
 ὁμοίως ἴσται τῷ λέγοντι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν
 ὥραν ἢ μηκέτι εἶναι. ὥστε φιλοσοφητίον καὶ νέω καὶ γέροντι,
 τῷ μὲν ὅπως γηράσκων νεάῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν τῶν
 γεγονότων, τῷ δὲ ὅπως νέος ἄμα καὶ παλαιὸς ἢ διὰ τὴν
 10 ἀφοβίαν τῶν μελλόντων· μελετῶν οὖν χρὴ τὰ ποιοθέντα τὴν
 εὐδαιμονίαν, εἴπω παρούσης μὲν αὐτῆς πάντα ἔχομεν, ἀπούσης
 δὲ πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν.

123 Ἄ δέ σοι συνέχῳς παρήγγειλον, ταῦτα καὶ πράττει καὶ με-
 λῖτα, στοιχεῖα τοῦ καλῶς ζῆν ταῦτ' εἶναι διαλαμβάνων. Πρῶτον
 11 μὲν τὸν Θεὸν ζῶον ἄφθαρτον καὶ μακάριον νομίζων, ὥς ἢ
 p. 10 κοινὴ τοῦ Θεοῦ νόησις ὑπεγράφη, μηθεὶν μήτε τῆς ἀφθαρσίας
 ἑλλότριον μήτε τῆς μακαριότητος ἀνοίκιον αὐτῷ πρόσσπει·
 πᾶν δὲ τὸ φυλάττειν αὐτοῦ δυνάμενον τὴν μετὰ ἀφθαρσίας
 μακαριότητα περὶ αὐτὸν δόξαζε. Θεοὶ μὲν γὰρ εἰσὶν· ἐναργὲς
 10 γὰρ αὐτῶν ἴσται ἢ γνῶσις· οἷους δ' αὐτοὺς <οἱ> πολλοὶ

1 Μενοικεῖ P¹Co ante corr. μὲν· οἷος B 2 μήτε νέος . . . 10
 μελλόντων Clemens Al. Strom. IV 8, 69 p. 279, 18 St. 3 μελλέτω
 B¹FZP², Clem. cod. Laur. 4 ὀγιαίνειν . . . 5 ὑπάρχειν om.
 Zf 6 ὀγιαίνειν B ὀγιαίνεται Clem. | ἢ μήπω P¹ ἢ μήπω F εἰ
 μήπω B μήπω P¹Co, Clem. 7 ὥραν] τὴν ὥραν Hus., del. Ux.
 8 μὴ] μήπω Clem. viz. necessario ante παρεῖναι 9 μηκέτι
 Clem. μὴ F | εἶναι <τὴν ὥραν> Clem. | καὶ νεώτερος Clem.
 10 χάριν cf. Cic. De fin. I 19, 62. Vat. 17. 55 etc., Pohlenz,
 Hermes XL (1905) 287, Bignone, Riv. di Fil. XLIII (1915), 532
 11 παρήγγειλον Zf 12 ταῦτα διαλαμβάνων εἶναι FZf
 13 ἰστέ α τὸν Θεὸν incipit Φ 14 μηθεὶν Φ 15 περὶ αὐτὸν Q
 om. Φ: περὶ αὐτοῦ Cod. | ἐναργὲς γὰρ BP²(QW)CoΦ ἐν. μὲν
 γὰρ P¹Zf ἐν. δὲ F 16 ἴσται αὐτῶν FZf | οἱ ἰσ. Gass.

νομίζουσιν, οὐκ εἰσὶν· οὐ γὰρ φυλάττουσιν αὐτοὺς οἷους
νομίζουσιν. ἀσεβῆς δὲ οὐχ ὁ τοὺς τῶν πολλῶν θεοὺς ἀναιρῶν,
ἀλλ' ὁ τὰς τῶν πολλῶν δόξας θεοῖς προσάπτων. οὐ γὰρ προ- 124
λήψεις εἰσὶν ἀλλ' ὑπολήψεις ψευδεῖς αἱ τῶν πολλῶν ὑπὲρ
θεῶν ἀποφάσεις. ἔνθεν αἱ μέγιστα βλάβαι[†] αἵτιαι τοῖς κακοῖς
ἐκ θεῶν ἐπάγονται καὶ ὠφέλειαι. ταῖς γὰρ ἰδίαις οἰκτιρούμενοι
διὰ παντὸς ἀρεταῖς τοὺς ὁμοίους ἀποδίδονται, πᾶν τὸ μὴ
τοιούδιον ὡς ἀλλότριον νομίζοντες.

Συνέθιξε δὲ ἐν τῷ νομίζειν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν
θάνατον· ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει[‡] στήρησις 10
δὲ ἴστιν αἰσθ. σεως ὁ θάνατος. ὅθεν γινώσις ὁρθή τοῦ μηδὲν
εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον ἀπολαυστὸν ποιῇ τὸ τῆς ζωῆς
θυητόν, οὐκ ἄπειρον προστιθεῖσα χρόνον, ἀλλὰ τὸν τῆς ἀθα-
νασίας ἀφιλομένη πόθον. οὐδὲν γὰρ ἴστιν ἐν τῷ ζῆν δεινόν^{‡ 11}
τῷ κατεληφότι γνησίως τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν¹²
δεινόν. ὥστε μάταιος ὁ λέγων δεδιέναι τὸν θάνατον οὐχ ὅτι 15
λυπήσει παρὼν, ἀλλ' ὅτι λυπεῖ μέλλον. ὁ γὰρ παρὼν οὐκ
ἐνοχλεῖ, προσδοκώμενον κενῶς λυπεῖ. τὸ φορικωδέστατον οὖν
τῶν κακῶν ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ἐπειδήπερ ὅταν μὲν
ἡμεῖς ὦμεν, ὁ θάνατος οὐ πάρεστιν, ὅταν δὲ ὁ θάνατος παρῇ, 20

[‡] νομίζουσιν RΦ (cf. Cic. De fin. I 14, 47: tenere atque ser-
vare id, quod ipsi statuerunt, non possunt): νοούσις Us. | ὅχ ὁ
τοὺς πολλοὺς P¹, in mg. γρ τοὺς τῶν πολλῶν F² οὐχ ὁ τοὺς
πολλοὺς Φ [‡] τοῖς θεοῖς Φ | προσάπτων: desinit Φ [‡] αἵτιαι
om. Co 11 Us | τοῖς κακοῖς] τοῖς ἀνθρώποις Leop. (τοῖς ἀνδρ.)

[†] ἐπείγονται P¹ ἐπίγονται B | ὠφέλειαι (τοῖς ἀγαθοῖς) (Amdr.)
Gass. | an αἱ μέγιστα vcl μεγίστων βλαβῶν αἵτιαι τοῖς ἀνθρώ-
ποις ἐκ θ. ἐπ. καὶ ὠφελειῶν? cf. Philod. De piet. p. 86, 24 G.
Us. Epic. p. XXsq., Bignone Riv. di Fil. XLIII (1915) 340sq.

[‡] νομίζοντες] ἀποθανιμάζοντες Ko. [‡] μηδὲν Hue. 11 τοῦ
om. Zf 12 ἄπειρον Aldobr., Menagius: ἄπορον R, cf. Rat.
sent. XIX. XX | τῆς om. Zf 13 μηδὲν Hue. 16 cf. Epichar-
mus fr. 247 Kaibel; 'Publ. Syr.' M 75 Friedr., laudatus a Lact.
Div. inst. III 17, 32 'mors misera non est, ulitus ad mortem
est miser' 17 παρὼν] παρών BP¹FZf 18 τὸ δὲ προσδοκώμενον
FZf | τὸ φορικωδέστατον: incipit de novo Φ 19 οὐδὲν CoFZf, Φ |
ὅταν κτλ.: Lact. Div. inst. III 17, 30

τόθ' ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν. οὔτε οὖν πρὸς τοὺς ζῶντας ἴσταιν οὔτε
 πρὸς τοὺς τετελευτηκότας, ἐπειδήπερ περὶ οὗς μὲν οὐκ ἴσταιν,
 οὗ δ' οὐκ ἔστιν εἰσὶν. Ἄλλ' οἱ πολλοὶ τὸν θάνατον ὅτ' ἔστιν ὡς
 μέγιστον τῶν κακῶν φεύγουσιν, ὅτ' ὁ δὲ ὡς ἀνάπαντος τῶν ἐν
 126 τῷ ζῆν <κακῶν αἰρουῦνται. ὁ δὲ σοφὸς οὔτε παραιτεῖται τὸ
 εἶναι ζῆν> οὔτε φοβεῖται τὸ μὴ ζῆν· οὔτε γὰρ αὐτῷ προσίσταται
 τὸ ζῆν οὔτε δοξάζει κακὸν εἶναι τι τὸ μὴ ζῆν. ὥσπερ δὲ τὸ
 σιτίον οὐ τὸ πλείον πάντως ἀλλὰ τὸ ἥδιστον αἰρεῖται, οὕτω
 καὶ χρόνον οὐ τὸν μέγιστον ἀλλὰ τὸν ἥδιστον καρπίζεται.
 127 Ὁ δὲ παραγγέλλων τὸν μὲν νέον καλῶς ζῆν, τὸν δὲ γέροντα
 καλῶς καταστρέφειν, ἐν ἧθ' ἴσταιν οὐ μόνον διὰ τὸ τῆς ζωῆς
 ἀσπαστόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν αὐτὴν εἶναι μελέτην τοῦ καλῶς
 ζῆν καὶ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν. πολὺ δὲ χείρων καὶ ὁ λέγων
 καλὸν μὲν μὴ φῦναι,

128 φύντα δ' ὅπως ὀκίστα πύλας Ἀΐδαο περῆσαι.

127 Εἰ μὲν γὰρ πεποιθὼς τοῦτο φησιν, πῶς οὐκ ἀπέρχεται ἐκ
 τοῦ ζῆν; ἐν ἰστοίῳ γὰρ αὐτῷ τοῦτο ἴσταιν, εἴπερ ἦν βιβουλευ-
 μένον αὐτῷ βεβαίως· εἰ δὲ μακρόμενος, μάταιος ἐν τοῖς οὐκ
 ἐπιδεχομένοις Μνημονευτίον δὲ ὡς τὸ μέλλον <οὔτε πάντως
 129 ἡμέτερον> οὔτε πάντως οὐχ ἡμέτερον, ἵνα μήτε πάντως προσμέ-
 νωμεν ὡς ἰσόμενον μήτε ἀπαιπίζωμεν ὡς πάντως οὐκ ἰσόμενον.

Ἀναλογισθὼν δὲ ὡς τῶν ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν εἰσὶ φυσικαί,
 αἱ δὲ κεναί, καὶ τῶν φυσικῶν αἱ μὲν ἀναγκαῖαι, αἱ δὲ φυσι-

1 ἐπειδήπερ . . . 2 εἰσὶν om. Φ 3 ὡς om. Φ 4 κακῶν . . . τὸ
 ζῆν suppl. Us. αἰρουῦνται post ζῆν inser. Ca man. rec., <κακῶν
 ποθεῖν> Ambt., Cas. <ζητοῦνται. ὁ σοφὸς οὖν> Mei. 5 δοξάζει
 Richards: δοξάζεται ΩΦ | τι | τς Z' om. FZ corr., 1 | τὸ σιτίον
 σιτίον Φ, Us. τῶν σιτίων B' in mg. fort. recte 6 τὸ πλείον
 πλείον Φ τὸ πλείον Leon. | τὸ ἥδιστον Us. 10 Quis? 12 διὰ
 τοῦ τῆν FZ 13 χείρων B' Zf 14 sq. Certamen Hom. et Hes.
 το. 780q. Allen, Theognis 425. 427 15 περῆσαι F περῆσαι Φ
 16 ἐκ αἰ Us. 19 ὁ δὲ ὡς] δεῖ Φ | οὔτε πάντως ἡμέτερον Φ: om.
 BP' F' Zf οὔτε ἡμέτερον in mg. suppl. F' (Q' W), idem ante μνη-
 μονευτίον inser. F' Co 20 πάντως ἀπὸ προσμ. Φ πάντως προσμ.
 <ἀπὸ> Mei. 21 δὲ] τε Φ | εἰσὶ . . . 22 αἱ μὲν om. Zf 23 αἱ
 μὲν εἰσὶν ἀναγκαῖαι Φ

καὶ μόνον· τῶν δὲ ἀναγκαίων αἱ μὲν πρὸς εὐδαιμονίαν εἰσὶν ἀναγκαῖαι, αἱ δὲ πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἀσχησίαν, αἱ δὲ πρὸς αὐτὸ τὸ ζῆν. τούτων γὰρ ἀπλανὴς θεωρία πάσαν αἴρεισιν 128 καὶ φυγὴν ἐπανάγειν οἶδεν ἐπὶ τὴν τοῦ σώματος ὑγίειαν καὶ τὴν (τῆς ψυχῆς) ἀταραξίαν, ἐπεὶ τοῦτο τοῦ μακαρίως ζῆν ἔστι τέλος. τούτου γὰρ χάριν πάντα πράττομεν, ὅπως μήτε ἀλγῶμεν μήτε ταρβῶμεν. ὅταν δὲ ἅπαξ τοῦτο περὶ ἡμᾶς γένηται, λύεται πᾶς ὁ τῆς ψυχῆς χιμῶν, οὐκ ἔχοντος τοῦ ζῆου βαδίζειν ὡς πρὸς ἐνδύον τι καὶ ζητεῖν ἕτερον ὅ τὸ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀγαθὸν συμπληρώσεται. τότε γὰρ ἡδονῆς 19 χρείαν ἔχομεν, ὅταν ἐκ τοῦ μὴ παρεῖναι τὴν ἡδονὴν ἀλγῶμεν· (ὅταν δὲ μὴ ἀλγῶμεν,) οὐκέτι τῆς ἡδονῆς δεόμεθα.

Καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἡδονὴν ἀρχὴν καὶ τέλος λέγομεν εἶναι 20 τοῦ μακαρίως ζῆν. ταύτην γὰρ ἀγαθὸν πρῶτον καὶ συγγενικὸν 129 ἴγνωμεν, καὶ ἀπὸ ταύτης καταρχόμεθα πάσης αἰρέσεως καὶ 11 φυγῆς, καὶ ἐπὶ ταύτην καταντῶμεν ὡς κανόνι τῷ πάθει πᾶν ἀγαθὸν κρίνοντις. Καὶ ἐπεὶ πρῶτον ἀγαθὸν τοῦτο καὶ σύμφυτον, διὰ τοῦτο καὶ οὐ πᾶσαν ἡδονὴν αἰρούμεθα, ἀλλ' ἔστιν ὅτι πολλὰς ἡδονὰς ὑπερβαίνομεν, ὅταν πλεῖον ἡμῖν τὸ δυσχερὲς ἐκ τούτων ἔπηται· καὶ πολλὰς ἀλγηδόνας ἡδονῶν κρείττους το νομίζομεν, ἐπειδὴν μεῖζον ἡμῖν ἡδονὴ παρακολουθῇ πολὺν χρόνον ὑπομείνασι τὰς ἀλγηδόνας. πᾶσα οὖν ἡδονὴ διὰ τὸ φύσει ἔχειν οἰκτίαν ἀγαθόν, οὐ πᾶσα μέντοι αἰρετὴ· καθάπερ

1 ἐκἀναγαγεῖν B¹FP¹Zf 2 τὴν τῆς ψυχῆς ἀταραξίαν B¹ τὴν ἀταραξίαν B¹ et sic Arndt, Em. Ep. 31, sed cf. p. 49, 1sq. τὴν τοῦ σώματος ἀταραξίαν FPCoZf, Φ, καὶ [ἀταραξίαν] in ras. F¹ 3 ἅπαντα FP¹Zf 10 καὶ τὸ τοῦ σώματος PΦ | συμπληρώσεται Φ, B¹? συμπληρώσ[η]ται B¹ συμπληρώσεται F¹Co συμπληρωθήσεται FZf, γρ P¹ 11 ὅταν δ' ἐκ Φ 12 ὅταν δὲ μὴ ἀλγῶμεν Gata. cf. fr. 422 (Io. Stob. III 17, 34 p. 501 H.), ap. potius 3. δ. μηκέτι δ.? ὅταν δ' ἐκ τοῦ μὴ παρεῖναι τὴν ἡδονὴν ἀλγῶμεν in mg. Co¹ 14 συγγενικὸν cf. Nausirhanes B 2 p. 157, 25 Diels² 18 καὶ οὐ BP¹Zf καὶ P¹CoF καὶ οὐ om. Φ 21 ἡμῖν om. F¹Zf | ἡ ἡδονὴ Φ | (οὐ) πολὺν Madeig ad Cic. De fin. I 10, 32 vix recte 22 διὰ τὸ τῷ φύσει ἔχειν οἰκτίως Cob. quia naturae est accommodata Aldobr. 23 μέντοι (γ') Un. propter hiatum, cf. Diels SPAW 1916, 892, 5

καὶ ἀλγυδιῶν πᾶσα κακόν, οὐ πᾶσα δὲ ἀεὶ φρυκτὴ πεφυκυῖα.
 130 τῇ μὲντοι συμμιτρήσει καὶ συμφερόντων καὶ ἀσυμφόρων
 βλέπει ταῦτα πάντα κρῖναι καθήκει. χρώμεθα γὰρ τῷ μὲν
 ἀγαθῷ κατὰ τινες χρόνους ὥς κακῷ, τῷ δὲ κακῷ τοῦμπαλιν
 1 ὥς ἀγαθῷ.

Καὶ τὴν αὐτάρκειαν δὲ ἀγαθὸν μίγα νομίζομεν, οὐχ ἵνα
 πάντως τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα, ἀλλ' ὅπως ἴαν μὴ ἔχωμεν τὰ
 πολλά, τοῖς ὀλίγοις ἀρκώμεθα, πειπισμένοι γνησίως ὅτι ἥδιστα
 πολυτελείας ἀπολαύουσιν οἱ ἥκιστα ταύτης δεόμενοι, καὶ ὅτι
 10 τὸ μὲν φυσικὸν πᾶν εὐπόριστόν ἐστι, τὸ δὲ κενὸν δυσπόριστον,
 ὅτι τε λιτοὶ χυλοὶ ἴσῃ πολυτελεῖ διαίτῃ τὴν ἡδονὴν ἐπιφέ-
 131 ρουσιν, ὅταν ὅπαν τὸ ἄλγοῦν κατ' ἑνδεῖαν ἐξαιρεθῇ, καὶ μᾶζα
 2 ἔδωρ τὴν ἀκροτάτην ἀποδίδωσιν ἡδονήν, ἐπειδὴν ἑνδέων
 τις αὐτὰ προσενίγκηται. τὸ συνεθίζειν οὖν ἐν ταῖς ἀπλάις καὶ
 12 οὐ πολυτελεῖσι διαίταις καὶ ὑγείας ἐστὶ συμπληρωτικὸν καὶ
 πρὸς τὰς ἀναγκαῖας τοῦ βίου χρήσεις ἄσκησιν ποιεῖ τὸν ἄνθρω-
 πον καὶ τοῖς πολυτελείαις ἐκ διαλειμμάτων προσερχομένοις
 κρεῖττον ἡμᾶς διατίθῃσι καὶ πρὸς τὴν τύχην ἀφόβους παρα-
 σκευάζει. Ὅταν οὖν λέγωμεν ἡδονὴν τέλος ὑπάρχειν, οὐ τὰς
 13 τῶν ἀσώτων ἡδονὰς καὶ τὰς ἐν ἀπολαύσει κειμένας λέγομεν,
 10 ὥς τινες ἀγνοοῦντες καὶ οὐχ ὁμολογοῦντες ἢ κακῶς ἐκδεχό-

1 κακόν] κακή FZf | ἀεὶ φρυκτὴ πεφ. BP¹CoZ¹f ἀεὶ φρυκτὴ
 πεφ. Z¹(TD), γρ ἰα m. F³ φρυκτὴ ἀεὶ πεφ. Φ φρυκτὴ ἀεὶ
 (ομίσσο πεφ.) F 2 'ἀπ ἐπιβλέπει?' Ua; cf. Democr. B 237 D.
 τὸ ἴδιον συμμῖτρον οὐ βλέπει 4 τοῦμπαλιν P¹CoΦ τὸ ἱρπαλιν
 FZf δὲ ἄν πάλιν B τὸν πάλιν P¹ τᾶμπαλιν Ua. 6 δὲ ὥς ἀγαθὸν Φ

8 ἀρκώμεθα Cob.; χρώμεθα QΦ | δεῖ ἥδιστα κτλ.: Seneca
 Ep. 14, 17, Demarchus (scil. Hermarchus) apud Ambros. Epist.
 63, 20 11 δεῖ τε εὐρίσκει: οἱ τε QΦ οἱ γὰρ Ua γὰρ ποτε χυλοὶ
 addidit Diels SPAW 1916, 892, 6 propter hiatus | λιτοὶ χυλοὶ
 κτλ.: Demarchus ibidem | πολυτελεῖ P¹CoZ¹fΦ πολυτελείαν B

πολυτελείαν B¹P¹Z¹ γρ ἰα m. F¹ πολυτεῖ F | περιφέρουσιν FZf

12 ἄπαξ Ua. 13 ἀποδιδόσιν Φ | ἑνδέων τις F ἐνδέονται
 τις Φ 16 ὑγείας PΦ 18 χρήσεις cf. Hor. Serm. II 2, 31

17 προσερχομένοις BPCoY(TD), cf. Hor. ibidem 83: προσερχο-
 μένους Z(?)fΦ. Hor. 82 19 τὴν ἡδονήν Φ 20 τὰς ἐν ἀπολαύσει
 Φ ut Romā: τὰς τῶν ἐν ἀπολ. Q

μενοι νομίζουσιν, ἀλλὰ τὸ μῆτε ἀλγεῖν κατὰ σῶμα μῆτε ταράτ-
 τισθαι κατὰ ψυχὴν· οὐ γάρ πότοι καὶ κῶμοι συνείροντες 132
 οὐδ' ἀπολαύσεις παίδων καὶ γυναικῶν οὐδ' ἐχθρῶν καὶ τῶν
 ἑλλων, ὅσα φέρει πολυτελὲς τράπεζα, τὸν ἡδὺν γεννᾷ βίον,
 ἀλλὰ νήφων λογισμὸς καὶ τὰς αἰτίας ἐξερευνῶν πάσης αἰρέ-
 σιως καὶ φυγῆς καὶ τὰς δόξας ἐξιλαύνων, ἐξ ὧν πλείστος τὰς
 ψυχὰς καταλαμβάνει θόρυβος.

Τούτων δὲ πάντων ἀρχὴ καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν φρόνησις.
 διὸ καὶ φιλοσοφίας τιμιώτερον ὑπάρχει φρόνησις, ἐξ ἧς αἱ
 λοιπαὶ πᾶσαι πεφυκάσιν ἀρεταί, διδάσκουσα ὥς οὐκ ἔστιν 13
 ἡδέως ζῆν ἄνευ τοῦ φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως (οὐδὲ
 φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως) ἄνευ τοῦ ἡδέως. συμπεφύ-
 κασι γὰρ αἱ ἀρεταὶ τῷ ζῆν ἡδέως, καὶ τὸ ζῆν ἡδέως τούτων
 ἐστὶν ἀχώριστον.

Ἐπεὶ τίνα νομίζεις εἶναι κρείττονα τοῦ καὶ περὶ θεῶν ὅσα 133
 δοξάζοντος καὶ περὶ θανάτου διὰ παντὸς ἀφόβως ἔχοντος καὶ p. 45
 τὸ τῆς φύσεως ἐπιτελογισμένου τέλος, καὶ τὸ μὲν τῶν ἀγαθῶν 11
 πέρας ὥς ἔστιν εὐσυμπλήρωτόν τε καὶ εὐπόριστον διαλαμβά-
 νοντος, τὸ δὲ τῶν κακῶν ὥς ἢ χρόνους ἢ πόρους ἔχει βραχιῆς;
 τὴν δὲ ὑπὸ τινων δεσπότιν εἰσαγομένην πάντων ἄγγέλλον- 10

1 [ἀλ]γεῖν F² λέγειν (TD)Z¹ 2 οὐ γὰρ πότοι κτλ.: Demarchus
 Ambrosii Ep. 63, 20 et alius auctor ibidem (Ep. fr. 476*) |
 συνείροντες om. Φ Demarchus, immoderatae epulae alter auctor
 Ambrosii 3 ἀπολαύσεις Q nec filiorum soboles nec feminarum
 copulae Dem.: ἀπόλαυσις Φ, Us. 4 ἡδὺν καὶ γενναῖον βίον
 ποιοῦσαι Φ 6 1½ ὧν BΦ: om. PCoF ἀφ' οὗ Z¹ 9 διὸ ...
 φρόνησις om. Φ | φιλοσοφία BF¹(QW)Co | ὑπάρχει om. F
 10 διδάσκουσα H. Dalae Rev. de phil. I 204; cf. Cic. De fin.
 I 13, 43, De off. III 33, 118: διδάσκουσαι QΦ διδασκούσης
 Rossi 11 hiatus explevit Steph., cf. Rat. Sent. V 13 τῷ τὸ
 B¹ τοῦ CoF 12 νομίζει τις Φ | καὶ om. Φ 13 ἐπιτελογισμένον
 FF¹Z¹ ἐπιτελοσμένον Co 14 βραχιῆς: τῆς βραδύτητος F (m¹)
 βραχίστητος Z¹ 15 τὴν ... p. 50, 5 ἐπεὶ praeterit Φ 16 πάντων
 om. F¹Z¹ | ἀγγέλλοντος BFZ¹ ἀγγέλο(εε ω)ν τοῦ F ἀγγέλων-
 τοῦ F¹ in mg, Co, corruptum; latere apparet ἀνάγκη (Gass.);
 quae usque ad p. 50 va. 4 πέφυκιν sequuntur mihi scholion
 esse videntur, cf. Aetius p. 326, 3 D. (Ep. fr. 375); πάντων

τος * * (λέγει ἐν ἄλλοις γίνεσθαι ἃ μὲν κατ' ἀνάγκην), ἃ δὲ ἀπὸ τύχης, ἃ δὲ παρ' ἡμᾶς, διὰ τὸ τὴν μὲν ἀνάγκην ἀνυπερέσθηνον εἶναι, τὴν δὲ τύχην ἕστατον ὄραν, τὸ δὲ παρ' ἡμᾶς ἀδύνατον, ὃ καὶ τὸ μεμπτὸν καὶ τὸ ἐναντίον παρακολουθεῖν πέφυκεν) —
 134 ἐπεὶ κρείττον ἦν τῷ περὶ θεῶν μύθῳ κατακολουθεῖν ἢ τῇ
 6 τῶν φυσικῶν ἐμαρμένῃ δουλείῃ· ὁ μὲν γὰρ ἐλπίδα παραιτή-
 σιως ὑπογράφει θεῶν διὰ τιμῆς, ἢ δὲ ἀπαραίτητον ἔχει τὴν
 ἀνάγκην — τὴν δὲ τύχην οὔτε θεὸν ὥς οἱ πολλοὶ νομίζουσιν
 ὑπολαμβάνων — οὔθ' ἐν γὰρ ἀτάκτως θεῷ πράττεται — οὔτε
 10 ὀρέβειον αἰτίαν — (οὐκ) οἴεται μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἢ κακὸν
 ἐκ ταύτης πρὸς τὸ μακαρίως ζῆν ἀνθρώποις δίδεσθαι, ἀρχὰς
 7. 44 μέντοι μεγάλων ἀγαθῶν ἢ κακῶν ὑπὸ ταύτης χορηγεῖσθαι —
 135 κρείττον εἶναι νομίζων εὐλογίσιως ἀτυχεῖν ἢ ἄλογίσιως ἐύ-
 τυχεῖν — βέλτιον γὰρ ἐν ταῖς πράξεσι τὸ καλῶς κριθῆναι (μὴ
 12 ὀρθωθῆναι ἢ τὸ μὴ καλῶς κριθῆναι) ὀρθωθῆναι διὰ ταύτην.

Ταῦτα οὖν καὶ τὰ τούτοις συγγενῇ μελέτα πρὸς σεαυτὸν ἡμέρας
 καὶ νυκτὸς πρὸς (τε) τὸν ὅμοιον σεαυτῷ, καὶ οὐδέποτε οὐθ' ὕπαρ
 οὔτ' ὄναρ διαταραχθήσῃ. ζήσῃ δὲ ὥς θεὸς ἐν ἀνθρώποις. οὔθ' ἐν
 γὰρ ἴσκει θνητῷ ζῶν ἄνθρωπος ἐν ἀθανάτοις ἀγαθοῖς.

διαγλιῶντος (ἐμαρμένης καὶ μᾶλλον ἃ μὲν κατ' ἀνάγκην γί-
 νεσθαι λέγοντος) suppl. Us., supra βραχυῖς, τὴν scribens

1 δὲ] μὲν 1 2 ἀνυπερέσθηνον FP²Zf 3 ὄραν corrumpitum esse
 cens. Leor. 4 μεμπτὸν B' μελπτὸν P'(?)Q | πέφυκεν om. F

5 ἐπεὶ καὶ κρείττον τῷ F | ἀκολουθεῖν FP²Zf δουλείῃν Φ

6 τῶν φυσικῶν: Democriti cf. Diog. Oen. fr. 33 9 ὑπολαμ-
 βάνει (Ambr.) Menagius ὑπολαμβάνοντος Us.; nihil tunc pu-
 tandum propter hiatus ex. 1 | οὔθ' ἐν FF 10 βέβαιον H. Levy,
 Jahrb. f. Phil. CXLV (1892), 765 u. βέβαιον Goedeckemeyer,
 Epikurs Verh. zu Dem. p. 40, 5 | οὐκ ἴσα Us., (μὴ) δίδεσθαι
 scripturae (Aldobr.) Gass. | οἴεται] νομίζεται Φ 13 νομίζειν F
 νορίζει (Ambr.) νομίζοντος Us. 14 βέλτιστον Us. | ἐν τ. πρ. τὸ
 π. κριθῆν BPCoΦ τὸ κριθῆν ἐν ταῖς πράξεσι καλῶς FZf | sup-
 plevi Madvigium Adv. I 716 secutus (3) τὸ ὀρθωθῆναι Conat-
 tini Studi ital. XVII (1909), 284sq. (μὴ) ὀρθωθῆναι Mei.
 12 ταύτην] τύχην Madvig | desinit Φ 16 πρὸς σεαυτὸν ἡμέρας
 καὶ νυκτὸς πρὸς τὸν BPCo ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς πρὸς τὸν F
 διαπαντὸς ἡμέρας καὶ νυκτὸς πρὸς σεαυτὸν καὶ πρὸς τὸν Zf
 σεαυτὸν corr. Gass. 17 τε add. Us. 18 ζήσῃ P' (corr. P²)

19 ζῶν Z²f ζῶ[σ] B' ζῶον PCoZ¹ ζῶον ὁ F